

תמישיכו להוסיף אור וטוב

מעריך שיעור לאור דמותו של סמ"ר זמיר פנחס בורק ז"ל

כתיבת מערך השיעור: נטע שושן-פאר - רשת אורט

חלק א': נתוני יסוד ומבוא למורה

- **שם הנופל:** סמ"ר זמיר פנחס בורק ז"ל.
- **הסטיקר:** "תמישיכו להוסיף אור וטוב".
- **רציונל פדגוגי:** "האור שמעבר לאני" - השיעור יתמקד ביכולת של האדם להרחיב את גבולות העצמי לעבר הכלל דרך חסד ונתינה. נפגוש את זמיר כמי שחי בתודעת שליחות מתמדת, ודרך סיפורו נלמד כיצד הפיכת הסבל למשמעות מאפשרת בחירה בחיים והשאת חותם נצחי.
- **מטרות השיעור:**
 1. הכרת דמותו של זמיר כצעיר סקרן, איש ספר ואיש חסד.
 2. הבנת המושג "ובחרת בחיים" כצו להמשכיות המעשים הטובים גם לנוכח אובדן.
 3. בירור הקשר בין משמעות (ויקטור פרנקל) לבין היכולת לשאת קושי וסבל.
 4. לקיחת אחריות אישית להוספת "אור וטוב" במרחב הקהילתי.
- **רקע על הדמות (תמצית):** זמיר, בנם של תמר וישי מבית שמש, נקרא על שם סבו לוחם גולני. הוא היה תלמיד מבריק, למד בישיבת מחניים והיה פעיל מאוד בעמותת "עת לעשות" למען צעירים עם מוגבלויות. בשירותו כלוחם ומ"כ בחיל ההנדסה, בלט בנתינה שקטה ואף השתתף בחשיפת פיר מנהרה שסייעה באיתור חטופים. נפל בקרב בעזה ביוני 2024.

חלק ב': מהלך השיעור (45 דקות)

1. **טבעת רגשית: "מעבר לעדשה - יוצאים מהמציאות הפרטית" (10 דקות)**

המטרה: לחוות באופן אקטיבי את המאמץ הנדרש כדי "לצייר" בנפש עולם רחב יותר מה"אני".
הפעילות: "משימת הפריים האחר"
1. **הטריגר (2 דקות):** המורה מבקש מהתלמידים לשלוף את הטלפונים הניידים (באישור מיוחד) ולפתוח את גלריית התמונות. המשימה: למצוא את ה"סלפי" האחרון שצילמו או תמונה שבה הם המרכז. המורה מסביר: "זוהי המציאות הפרטית שלנו. כאן אנחנו הגיבורים של הסיפור".
2. **הצגת הסטטוס של זמיר (2 דקות):** המורה מציג על המסך את הסטטוס שזמיר בחר להציב בוואטסאפ שלו: "הרבה צריך האדם לעמוד עד שיצויר לו כראוי שיש במציאות עולם זולת מציאותו הפרטית של עצמו" (הרב קוק).
3. **הפעלה אקטיבית - "העמל שבציור" (6 דקות):**
 - המורה מחלק לכל תלמיד "מסגרת" קרטון קטנה (או מבקש מהם ליצור מסגרת בעזרת אצבעות הידיים).
 - התלמידים מתבקשים להסתובב בכיתה או להביט החוצה דרך החלון ולמצוא פרט אחד, אדם או חפץ שהם בדרך כלל לא שמים לב אליו – משהו שקיים בעולם ואינו קשור אליהם או לצרכים שלהם (למשל: נמלה על הרצפה, הבעת פנים של תלמיד אחר, עץ רחוק).
 - עליהם "למסגר" את הפרט הזה ולהתבונן בו במשך דקה שלמה, תוך ניסיון "לצייר" לעצמם בראש שזהו עולם שלם שקיים בזכות עצמו, ללא קשר ל"אני" שלהם. אופציה אחרת – לתעד את התמונה הזו באמצעות הטלפון שלהם.

שאלות לשיח :

1. זמיר בחר בציטוט הזה כ"כרטיס הביקור" שלו לעולם. מה לדעתכם גורם לבחור צעיר להעדיף לראות את העולם ולא רק את עצמו?
2. אילו הייתם יכולים לשאול את זמיר על רגע אחד שבו הוא הרגיש ש"העולם מצויר לו כראוי", מה לדעתכם הוא היה מספר על עבודתו עם ילדים עם מוגבלויות?

2. טבעת הערך: "משימת קוד הקשר - להפוך סבל למשמעות" (15 דקות)

המטרה: הבנת המנגנון שבו משמעות הופכת קושי לכוח, וניתוח ה"בחירה בחיים" כפעולה אקטיבית הופכת לעשייה למען האחר.

שלב א' - הרקע המבצעי : "החפירה בלב החושך" (3 דקות)

המורה מספר לתלמידים: זמיר שירת כלוחם ומ"כ בחיל ההנדסה. דמיינו עבודה פיזית מפרכת של שעות ארוכות, בתוך אבק, חום וסכנה, חופרים עמוק באדמת עזה מבלי לדעת מה ימצאו. זהו קושי פיזי ונפשי עצום. זמיר היה שותף מרכזי ברגע שבו כל המאמץ הזה השתלם : חשיפת פיר מנהרה שהוביל לאיתורו של אחד החטופים.

שלב ב' - משימת "ציוד מנטלי לחילוץ" (7 דקות)

למידה בזוגות. הזוגות מקבלים את שתי הכרטיסיות:

- **כרטיסיית ויקטור פרנקל:** "סבל מפסיק להיות סבל ברגע שהוא מוצא משמעות".
- **כרטיסיית שי פירון:** הציורי "ובחרת בחיים" הוא מאבק יום-יומי להפוך קללה לברכה למען "זרעך" (הדורות הבאים).

המשימה: דמיינו שאתם נמצאים עם זמיר והצוות שלו ברגע הכי קשה של החפירה, כשהכוחות נגמרים. עליכם לנסח "קריאת עידוד בקשר" (עד 20 מילים) שהייתם משדרים ללוחמים כדי לתת להם כוח להמשיך. הקריאה חייבת להתבסס על שני "רכיבי כוח" :

1. **רכיב פרנקל:** הסבירו במשפט אחד למה המאמץ המפרך הזה אינו "סבל מיותר" ברגע זה.
2. **רכיב שי פירון:** הסבירו במשפט אחד איך כל תנועת חפירה היא למעשה קיום הצו "ובחרת בחיים".

שלב ג' – שיתוף (5 דקות)

מספר זוגות מקריאים את "קריאת הקשר" שלהם לכיתה.

שאלות הבנה והעמקה :

1. **משמעות ככוח:** ויקטור פרנקל טוען שהמשמעות היא הכוח לחיות. כיצד הנתינה של זמיר בעמותת "עת לעשות" בנתה לו "משמעות" שעזרה לו לתפקד כלוחם ומנהיג ברגע האמת?
2. **זיכרון כ"צוותא":** לפי המקורות, "מצווה" היא גם לשון "צוותא" (ביחד). איך הידיעה שזמיר השאיר צוואה של "להמשיך להוסיף אור וטוב" הופכת את הזיכרון שלו מ"עבר" למשהו שקורה ב"צוותא" איתנו בהווה?

3. טבעת הזהות: "מצפן של כוכבים - מאירים את השמיים שלנו" (10 דקות)

המטרה: הפנמת הערך של השארת חותם וזיהוי ה"אור" האישי שכל תלמיד בוחר להקרין לעולם, מתוך הבנה שהזיכרון הוא כוח מניע בהווה.

מהלך הפעילות:

א. שלב הזיקוק: "ציירי הניצוצות" (3 דקות) מחלקים לכל תלמיד (או מציגים על המסך) דף קטן ובו שני הציטוטים:

1. **חנה סנש:** "אורות אלה המבהיקים בקשכת הליל - הם שִׁמְרָאִים לְאָדָם אֶת הַדֶּרֶךְ".
 2. **דוד גרוסמן:** "הייתה בו קרינה כה עזה של חיים... והאור שלה ימשיך ויזרח עלינו, גם אם הכוכב שהפיק אותה כבה". (מתוך ההספד לבנו אורי גרוסמן ז"ל)
- המשימה:** כל תלמיד מתבקש להקיף בעיגול מילה אחת בלבד מתוך שני הטקסטים שמסמלת עבורך ערך או כוח פנימי שהיה רוצה שינחה אותו בדרך האישית שלו השנה. (למשל: "מראים", "דרך", "קרינה",

"יזרח". אפשרות נוספת, התלמיד מתבקש להקיף מילה אחת מתוך שני הציטוטים שמתארת איך היה רוצה שה'ניצוץ' האישי שלו יבוא לידי ביטוי במקומות שבהם לפעמים קצת חשוך או קשה.

ב. מתודת "מפת הכוכבים": יצירת גלקסיה של אור (5 דקות)

• הפעולה היצירתית:

כל תלמיד מקבל כוכב זוהר. במרכז הכוכב, התלמיד כותב את המילה שזיקק מהטקסטים של סנש/גרוסמן.

על קרני הכוכב, הוא כותב פעולה קטנה אחת של "אור וטוב" שהוא עושה או מתחייב לעשות (למשל: "להגיד תודה לנהג ההסעה", "להזמין חבר בודד למשחק"). על קרן אחרת כותב את שמו כדי שיתחייב לקיים מה שהבטיח.

אופציה א-

- **החומרים:** מדבקת כוכב זוהרת לכל תלמיד, פלקט שחור גדול התלוי במרכז הכיתה ("שמי הכיתה"), וטושים דקים.
- **המשימה:** התלמידים ניגשים בזה אחר זה ומדביקים את הכוכבים שלהם על הפלקט השחור.
- **הטוויסט:** המורה מבקש מכולם להדליק את הפנסים בטלפונים הניידים ולכוון אותם אל הפלקט.

אופציה ב -

החומרים: מדבקת כוכב זוהרת לכל תלמיד וטושים דקים, שקף גדול להדבקה על החלון.

1. **מיקום הכוכבים:** במקום להדביק את מדבקות הכוכבים על פלקט, התלמידים ניגשים ומדביקים אותם ישירות על זכוכית החלון (או על שקף גדול המוצמד לחלון)
2. **הטוויסט הויזואלי:** מכיוון שיש אור שמש חזק בחוץ, הכוכבים שעל החלון יהיו מוארים מאחור ("Backlit"). המילים שכתבו התלמידים (מילות ה'ניצוץ' והמעשים) יהיו הדבר היחיד שהאור עובר דרכו.

ג. סיכום: "האור שמעבר לאני" (2 דקות) - המורה מסכם מול "השמיים המוארים" שיצרו: תסתכלו על הלוח. כשכל אחד מאיתנו פועל רק בתוך 'המציאות הפרטית שלו', השמיים נשארים שחורים. אבל ברגע שכל אחד מוסיף את ה'ניצוץ' שלו -המילה שקיבל מזמיר והמעשה שלו -אנחנו יוצרים דרך. כפי שכתבה חנה סנש, האורות הללו הם שמראים לנו את הדרך "בחושך"

4. טבעת האחריות: "תמשיכו - להוסיף אור וטוב, מהכוכב שבפנים לניצוץ שעל הקיר" (10 דקות)

המטרה: תרגום "אור הכוכבים" (הזהות והערכים) לפעולה חיובית ומיידית במרחב הכיתתי, מתוך הבנה שהמעשה הוא הדרך להחיות את זכר הנופל.

ציוד דרוש: מדבקות קטנות זוהרות (שתי מדבקות לכל תלמיד).
מהלך הפעילות:

1. **שלב "אימוץ האור" (3 דקות):** התלמידים ניגשים לחלון או לפלקט (עליו הודבקו הכוכבים בטבעת הזוהרת).
- **הפעולה:** כל תלמיד מוצא כוכב של מישור אחר שמעניין אותו, קורא את הערך והפעולה, ומניח עליו את כף ידו.
- **האור בקצה:** בזמן שהיד מונחת על הכוכב, המורה מחלק לכל תלמיד 2 מדבקות קטנות של "נקודת אור" (עיגול זוהר/זרחני קטן).
- **המשימה:** התלמיד מדביק את נקודת האור הראשונה על שורש כף היד שלו (כמו צמיד או שעון) ואת המדבקה השנייה על הכוכב של החבר.
- **המסר:** נקודת האור על היד שלכם היא 'חיישן זמיר'. היא הופכת אתכם לשומרי האור של החבר. המשימה היא לא רק לעשות טוב בעצמכם, אלא לוודא שהחבר יצליח לבצע את מה שהוא כתב על הכוכב שלו.

2. המשחק: "רשת הקשר השקטה" (7 דקות):

התארגנות: התלמידים עומדים במעגל רחב. שקט מוחלט בכיתה.

- **הנחיה:** זלדה כתבה שהקירות נסגרים בשתיקתם לאחר האובדן. אנחנו הופכים עכשיו את השתיקה של הקיר לניגון של עשייה וקשר.
- **המשימה (מרוץ מבטים):** תלמיד אחד מתחיל. הוא צריך ליצור קשר עין עם החבר שעל האור שלו הוא שומר. ברגע שנוצר קשר העין, הוא מצביע על ה"חיישן" שעל היד שלו ומחייך (זהו "מאור הפנים" של זמיר).
- **המסירה:** התלמיד שקיבל את המבט הופך ל"משדר": הוא פונה במהירות ומחפש את קשר העין עם החבר שהוא שומר עליו ועל משימת הכוכב שלו, מצביע על היד ומחייך.
- **האתגר המשחקי:** המורה מפעיל סטופר. המטרה היא להעביר את "זרם האור" דרך כל התלמידים במעגל מבלי להוציא מילה, רק דרך קשר עין וחיוך, הכי מהר שאפשר. אם שניים יוצרים עם התלמיד קשר עין, מתחילים מהתחלה.
- **שיא המשחק:** אם הזרם נעצר (מישהו שכח למי הוא שומר), המורה לוחש "שתיקת הקירות" - כולם עוצמים עיניים לרגע, נוגעים בחיישן שעל היד, והמשחק מתחיל שוב בנסיון לשבור את שיא המהירות של הכיתה.

שאלות מנחות:

1. הסטיקר של זמיר אומר "תמשיכו להוסיף אור וטוב". איך הפעולה שלכם היום הופכת אתכם לחלק מ"תחיית המתים" המוסרית שזמיר ביקש שנקיים?
2. איך היכולת "לצאת מהאני" ולהוסיף טוב לאחר הופכת אתכם למנהיגים שמעצבים את המציאות מחדש ברוח דבריהם של ג'קי שימל ושי פירון?

חלק ג -

משימת כתיבה ונספח

1. כתבו למשפחתו של זמיר:

- מהו ה"ניצוץ" או המעשה הקטן של נתינה שבחרתם לקחת על עצמכם היום כדי להמשיך את שליחותו של זמיר בעולם?
- כיצד דמותו של זמיר - כמתנדב מסור וכמפקד שהוציא את האור מהחשיכה - עזרה לכם לצאת לרגע מה"אני" ולראות את הזולת?
- חתמו במסר קצר של הוקרה למשפחה על הזכות לצעוד ב"צוותא" עם האור והטוב של זמיר

2. נספח – סמ"ר זמיר פנחס בורק ז"ל, חלק זה בנוי כדף לימוד מונחה לחברותות

דף מקורות מונחה ללמידה בחברותות (לצילום וחלוקה)

סמ"ר זמיר בורק ז"ל

הסטיקר והמשפט המכונן

"תמשיכו להוסיף אור וטוב"

מתוך הפירוש של הרב שי פירון וג'קי שימל (מתוך הספר "פרקי בנים")

"כאשר מישוהו יקר נלקח מעמנו, העולם כביכול עוצר מלכת. הזמן קופא, ונדמה שאין שום טעם לצעוד אפילו צעד אחד נוסף קדימה בלעדיו. בצומת הדרכים הקריטית הזו, מהדהדת הצוואה 'תמשיכו'. מילה אחת המגלמת בתוכה את הניצחון הגדול ביותר של החיים על המוות. להמשיך אין משמעו 'לשכוח', למחוק את העבר או להתעלם מהכאב החותך; להמשיך משמעו לשאת את הזיכרון, את הערכים ואת האהבה של מי שאיננו – אל תוך המחר."

"ההחלטה 'להמשיך' היא בחירה יומיומית, לעיתים שוחקת ולעיתים הרואית, בעשייה, ביצירה ובבנייה של חברה מתוקנת. מי שעוצר את חייו, נותן לחושך לנצח. אך אלו שבוחרים להמשיך ללמוד, להמשיך לאהוב, להמשיך להתנדב ולהמשיך לחלום – הם אלו שמנשימים את האומה. 'תמשיכו' זו העברת מקל במירוץ השליחים של ההיסטוריה היהודית: אנחנו סיימנו את חלקנו, עכשיו תורכם לרוץ עם האור."

הסבר מושגים

- **הזמן קופא (תחושת אל-זמן בטראומה):** חוויה פסיכולוגית שבה, עקב אירוע מטלטל או אובדן, האדם מרגיש שהעולם סביבו ממשיך לזוז אך הוא עצמו תקוע בעבר ולא מסוגל להניע את חייו הלאה.
- **רציפות קיומית:** היכולת לשמור על רצף של חיים, של משמעות ושל תפקוד, למרות משברים עמוקים שקוטעים את השגרה.
- **העברת מקל במירוץ שליחים:** מטאפורה הממחישה את הקשר הבין-דורי; האחריות הלאומית והמוסרית לא שייכת לאדם אחד, אלא עוברת מדור לדור. כשאחד נופל, חובתו של הבא אחריו לקחת את הערכים ולהמשיך לרוץ.

שאלות הבנה והעמקה

שאלות הבנה:

1. כיצד מדייקים הכותבים בפסקה הראשונה את המשמעות של "להמשיך"? ממה הם מבקשים להיזהר שלא נחשוב?
2. על פי הפסקה השנייה, מדוע ההחלטה לעצור היא בגדר ניצחון של החושך?

שאלות העמקה:

1. אנשים רבים מרגישים שלשמוח או "להמשיך הלאה" אחרי אובדן (לאומי או פרטי) זו סוג של בגידה באדם שאיננו. כיצד המשפט המכונן של זמיר בורק מפרק את תחושת האשמה הזו?
2. "ההחלטה 'להמשיך' היא בחירה יומיומית". באילו מובנים ההתמדה השגריתית (כמו לקום בבוקר ללימודים או לתנועה) קשה יותר מגבורה של רגע אחד?

מקור השראה וחיבור לפירוש

מקור השראה (חנה סנש, מתוך יומנה):

"קול קורא, נהלכתי. הלכתי, פי קרא הקול... אינני יודעת אם נמצא את הדרך, אך זאת אני יודעת: אנו חייבים להמשיך ללכת בה."

שאלת חיבור:

חנה סנש מתארת ביומנה את היציאה לשליחות המסוכנת שלה, ומודה שהיא אינה בטוחה שימצאו את הדרך (התוצאה אינה מובטחת), אך הליכה היא עצם ההחלטה "להמשיך ללכת". כיצד הבנה זו משלימה את פירושם של הרב פירון וג'קי שימל? האם הערך של "תמשיכו" תלוי בהצלחה סופית, או בעצם ההליכה והתנועה הקדימה?

שאלה קיומית

האם יש פרויקט, חוג, מגמה בלימודים או התנדבות שכמעט והפסקתם באמצע כי היה לכם קשה, משעמם או מתסכל? אם הייתם מסתכלים על המשפט "תמשיכו להוסיף אור וטוב" כצוואה אישית אליכם לא לוותר על אתגרים, מה תעשו מחר כדי להמשיך באותו פרויקט?

